

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 03 «Гуманітарні науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Паремійна вербалізація етнокультурного концепту *ПОДОРОЖ (МАНДРИВКА) / TRAVEL (JOURNEY)* в українській і англійській лінгвокультурах» за спеціальністю 035 «Філологія» 12 квітня 2024 року.

Колонюк Сергій Миколайович

1994 року народження

Громадянин України

освіта вища: у 2017 році закінчив Донецький національний університет імені Василя Стуса за спеціальністю «Переклад».

У 2020 р. вступив до аспірантури Донецького національного університету імені Василя Стуса на кафедру романо-германської філології та зарубіжної літератури за спеціальністю 035 «Філологія».

Дисертацію виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: Космеда Тетяна Анатоліївна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Основні наукові результати дисертації висвітлені в 25 наукових (23 одноосібні) публікаціях: 11 наукових статтях (7 статей – у наукових періодичних виданнях, уключених до переліку наукових фахових видань України; 4 – у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку, із якого підготовлено дисертацію); 1 – розділ у колективній монографії, що відповідає підпункту 1 п. 2 Наказу МОН України від 23.09.2019 №1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук»; 13 тезах міжнародних, всеукраїнських наукових (науково-практичних) конференціях. Матеріали дисертації апробовано на 13 наукових конференціях міжнародного і загальнонаціонального рівнів.

Наукові публікації у колективних монографіях:

1. Колонюк С. Трактуння евфемізму в сучасному мовознавстві. *Полігранна філологія без кордонів*: колективна монографія / відп. ред. докт. філол. наук Т.Ф. Осіпова, докт. філол. наук Н.В. Піддубна, докт. філол. наук О.В. Халіман. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2022. С. 229–235.

URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f6a6231-0ad5-4746-bfe5-3d992e923556/content>

**Статті у наукових виданнях,
включених до переліку наукових фахових видань України:**

2. Колонюк С.М. Базові поняття лінгвокультурології: *лінгвокультура й лінгвокультурема. Лінгвістичні дослідження*. 2021. Вип. 54. Ч. I. С. 220–228.

DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2021.54.1.19>

URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/3467>

Ключові слова: лінгвокультурологія, порівняльна лінгвокультурологія, зіставна лінгвокультурологія, лінгвокультура, національна лінгвокультура, етнічна лінгвокультура, лінгвокультурема, гіпер-гіпонімічні зв'язки.

3. Космеда Т., Колонюк С. Багатоликий статус паремії та аспекти її дослідження. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies*. 2022. Вип. 43. С. 20–31.

DOI: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2022.43.2>

URL: <https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/12152>

Ключові слова: пареміологія, паремія, полівимірний підхід, багатоликий статус.

4. Колонюк С. Поняття концепту в етнолінгвокультурологічній парадигмі. *Проблеми гуманітарних наук*. 2022. Вип. 49. С. 107–113.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.16>

URL: <http://filol.dspu.in.ua/index.php/filol/article/view/179/173>

Ключові слова: концепт, термін, етнолінгвокультурологічна парадигма, концептуальна картина світу, ментальний феномен, мовомислення.

5. Колонюк С.М. Англomовна пареміографія: огляд актуальних паремійних збірок англійської лінгвокультури. *Вісник науки та освіти*. 2023. №9(15). С. 118–127.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9\(15\)-118-127](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9(15)-118-127)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/6622/6657>

Ключові слова: англomовна пареміографія, паремія, концепції паремійних збірок, англійська лінгвокультура, англomовний паремійний фонд.

6. Колонюк С.М. Вербалізація концепту *МАНДРІВКА (ПОДОРОЖ)* (на матеріалі збірки «Українські приказки, прислів'я і таке інше», укладеної М. Номисом). *Лінгвістичні дослідження*. 2023. Вип. 59. С. 31–51.

DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2023.59.03>

URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/13774>

Ключові слова: амбівалентна оцінність, концепт, субконцепт, лінгвокультура, мовленнєвий жанр, комунікативна тональність, паремійна мовна картина світу, тематична мікрогрупа.

7. Колонюк С.М. Вербалізація концепту *TRAVEL (JOURNEY)* в англійських пареміях. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. №62. Т. 1. С. 72–75.

DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.62.1.17>

URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v62/part_1/17.pdf

Ключові слова: етнокультурний концепт, концепт *ПОДОРОЖ*, паремія, субконцепт *ШЛЯХ*, субконцепт *ДОРОГА*, лінгвокультура, семантика, прагматика.

8. Колонюк С. Вплив етимології концепту TRAVEL (JOURNEY) англійської мови на його сучасну смислову структуру. *Folium*. 2023. Спецвипуск. С. 81–85.

DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2023.3.11>

URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/folium/article/view/32/32>

Ключові слова: концепт TRAVEL (JOURNEY), англійська лінгвокультура, смислова структура концепту, субконцепт, етимологія номінацій концепту.

Статті у закордонних наукових виданнях:

9. Колонюк С. Вербалізація концепту «дорога» в українській лінгвокультурі (на матеріалі «Галицько-руських народних приповідок» І. Франка). *Българска украинистика*. 2021. С. 137–144.

DOI: http://doi.org/10.26615/issn.1314-572X.2021_011

URL: http://www.bgukrainistika.com/widgets/Filemanager/uploads/anon/Almanah_Bulgarska_ukrainistika_br10_165x235_FINAL_21_09_2022.pdf

Keywords: verbalisation, communicative genre, concept of road, language consciousness, paroemia, paroemiological picture of the world, phatic formula.

10. Колонюк С. Класифікаційні типи паремій у фокусі теорії пареміографії. *Славистика*. 2022. XXVI/2. С. 164–173.

DOI: <https://doi.org/10.18485/slavistika.2022.26.2.15>

URL: <http://doi.fil.bg.ac.rs/pdf/journals/slavistika/2022-2/slavistika-2022-26-2-15.pdf>

Ключові слова: паремія, культура, пареміографія, комунікативна формула.

11. Колонюк С. Розуміння паремії в традиційному й сучасному мовознавстві: багатоаспектний підхід. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. №1. С. 103–111.

DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-1-13>

URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/bjlss/article/view/1778/1796>

Ключові слова: класифікація паремій, конституційні ознаки паремій, пареміологія, паремія, функції паремій.

12. Koloniuk S. Репрезентація концепту *подорож* у паремійному словнику *Галицько-руські народні приповідки*, укладеному І. Франком. *Slavica Wratislaviensia*. 2023. №178. С. 85–93.

DOI: <https://doi.org/10.19195/0137-1150.178.8>

URL: <https://wuwr.pl/swr/article/view/14244/13924>

Keywords: paremia, concept, paremic image of the world.

Тези:

13. Kolonyuk S. Wpływ polskiej lingwokultury na ukraińską: zapożyczenie leksemu ВАНДРІВКА i jego semantyczno-pragmatyczna zawartość. II Ogólnopolska Konferencja Naukowa “*Motyw wędrówki w literaturze i sztuce*”.

Lublin, 22 stycznia 2021. S. 38.

14. Колонюк С.М. «Галицько-руські народні приповідки» І. Франка – унікальне джерело фіксації та інтерпретації фатичних комунікативних формул *вітання і прощання*. International scientific and practical conference “*Philological sciences and translation studies: European potential*”: conference proceedings. Wloclawek, July 9–10, 2021. Pp. 222–226.

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-110-7-58>

URL:

<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/144/4258/8924-1>

15. Koloniuk S. The Study of Ethnolinguistic and Cultural Concept of Paremia Units: Current Research Methods. 6-th International Scientific Conference for Bachelor, Master, Graduate Students and Young Researchers “*Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences*”. Vinnytsia, March 31, 2022. Pp. 212–214.

16. Колонюк С.М. Своєрідність дослідження паремій у сучасному українському мовознавстві. The XV International Scientific and Practical Conference “*Multidisciplinary academic notes. Science research and practice*”. Madrid, April 19–22, 2022. Pp. 499–500.

URL: <https://isg-konf.com/uk/multidisciplinary-academic-notes-science-research-and-practice/>

17. Колонюк С.М. Етнолінгвокультурний концепт *ПОДОРОЖ*: історія вивчення. The XVII International Scientific and Practical Conference “*Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice*”. Tokyo, May 03–06, 2022. Pp. 807–809.

URL: <https://isg-konf.com/uk/multidisciplinary-academic-notes-theory-methodology-and-practice/>

18. Колонюк С.М. Класифікаційні типи евфемізмів: специфіка їх трансформації. The XIII International Scientific and Practical Conference “*Multidisciplinary academic research, innovation and results*”. Prague, April 05–08, 2022. Pp. 585–589.

URL: <https://isg-konf.com/uk/multidisciplinary-academic-research-innovation-and-results/>

19. Колонюк С. Підходи до визначення класифікації паремійних одиниць. *Граматичні читання – XII*: Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції. Вінниця, 11–12 травня 2023 року. С. 69–71.

URL: <https://jgch.donnu.edu.ua/article/view/13776>

20. Колонюк С.М. Інтерпретація своєрідності концепту англійської мови *TRAVEL (JOURNEY)* через смислові структури лексем *voyage, cruise, tour* і *walk* (на матеріалі тлумачних словників). The XXXVI International Scientific and Practical Conference “*Modern problems and the latest theories of development*”. Munich, September 11–13, 2023. Pp. 229–231.

URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/07/MODERN-PROBLEMS-AND-THE-LATEST-THEORIES-OF-DEVELOPMENT.pdf>

21. Колонюк С., Космеда Т. Концепт *TRAVEL (JOURNEY)* у сучасній англійській мові: смислова структура субконцептів *ROAD* і *WAY* (на матеріалі

тлумачних словників). *Grail of Science*. 2023. №31. Pp. 346–348.

DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.09.2023.54>

URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1611>

22. Колонюк С. Інтерпретація своєрідності концепту англійської мови *TRAVEL (JOURNEY)*: субконцепти *ROAD* і *WAY* (на матеріалі тлумачних словників). *Modern Movement of Science: Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Internet Conference*. Dnipro, October 19–20, 2023. Pp. 287–288.

23. Колонюк С. Ціннісний складник концепту *подорож* / англ. *Journey* в англійській пареміології. *Лінгвокомп'ютерні дослідження*. 2022. Вип. 15. С. 39–42.

24. Колонюк С. Поняття лінгвокультури у світлі сучасної багатоаспектної теорії лінгвокультурології. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Вінниця, 25 січня 2021 року. С. 49–52.

URL: <https://japv.donnu.edu.ua/article/view/9429>

25. Колонюк С.М. Концепт *TRAVEL (JOURNEY)* у сучасній англійській мові: своєрідність смислової структури лексем *travel* і *journey* (на матеріалі тлумачних словників). *Мова, література та культура в сучасному гуманітарному часопросторі*: матеріали науково-практичної конференції. Київ, 22–23 вересня 2023 року. С. 9–11.

URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/view/59/941/1964-1>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Загнітко Анатолій Панасович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Калініченко Віра Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов професійного спрямування Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Радчук Ольга Вячеславівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди:

1. Цілком погоджуюся з дисертантом щодо визначення базового концепту укр. *ПОДОРОЖ (МАНДРІВКА)* / англ. *TRAVEL (JOURNEY)*, проте, на мою думку, треба зважати на те, що якщо лексема *travel* завжди перекладається як *подорож*, то *journey* не завжди перекладається як *мандрівка*, від самого початку запозичення з давньофранцузької мови частіше застосовується все ж таки в тому ж значенні, що і *travel*, тому й здебільше

перекладається як *подорож*. Про це йдеться в дисертації (с. 166), але не завжди це непохитно простежується безпосередньо в аналізі прикладів англійських паремій.

2. Позитивним видається прагнення С. М. Колонюка дослідити всебічно семантичну структуру базового концепту та визначених субконцептів, залучаючи методи антропоцентричних мовознавчих напрямків, зокрема, у дисертації зазначено про використання в роботі методів компонентного і концептуального аналізу (с. 28). Виникає уточнювальне питання щодо поєднання цих методів, у чому воно виявляється.

3. Загалом позитивно оцінюючи напрацювання здобувача щодо виокремлення та розгляду субконцептів *ДОРОГА, ШЛЯХ / ROAD, WAY* та *ГІСТЬ vs ГОСПОДАР / GUEST vs HOST*, зауважимо, що, на жаль, наведені в роботі міркування, чому виокремлені саме ці субконцепти, а не інші, не достатньо підтвержені.

4. У висновках до ключових методологічних постулатів уналежнено положення про те, що «світ, що нас оточує, постійно оцінюється, вербалізуючи різні види оцінок у фокусі опозиції *позитивне (схвальне) – негативне (несхвальне)*» (с. 206). Виникає уточнювальне питання щодо аксіологічного чинника: коли виявляється позитивне, а коли негативне ставлення до подорожі в носіїв різних лінгвокультур, чи завжди воно збігається.

Тищенко Олег Володимирович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов та перекладознавства Львівського державного університету безпеки життєдіяльності:

Серед дослідницьких завдань виокремлено опис етнокультурних особливостей паремійних форм фатичної комунікації подорожувальника в обох лінгвокультурах. Конкретизуйте, як саме ці форми виявляються? У чому їх подібність і відмінність?

На схемі 1.4. «Паремія як комплексна багатоаспектна дослідницька одиниця» (с. 59) зазначено, що паремію розглядають і як прецедентну одиницю. Але це питання дискусійне в мовознавстві, існують різні думки щодо прецедентності. Хотілось би почути позицію дисертанта з цього приводу.

На с. 97 дослідження автор наголошує, що «навколо концепту *ПОДОРОЖ (МАНДРІВКА)* в мовній свідомості різних народів поступово створювалася певна емоційна аура, яку розглядають як ‘мрію’, ‘потребу задовольнити відповідні бажання’, ‘накопичити знання’». Чи є відмінність у вербалізації емоцій і почуттів щодо подорожі у представників українського і англійського етносів? Чи Ви розрізняєте терміни емоції і почуття?

У дослідженні стверджується, що на українську лінгвокультуру впливали інші лінгвокультури щодо вербалізації концепту *ПОДОРОЖ (МАНДРІВКА)* та його субконцептів. Чий вплив найбільш увиразнюється і чому?

Вислів *Запала би сі за ним дорога* – «щоб не вернув більше» (ГРНП-Ф, т. 2, с. 50) варто було б уточнити, розглянути глибше, бо у цьому разі з-поміж

іншого ще йдеться про провалля, семіотичний Низ, а не тільки про неповернення з дороги (див. з цього приводу Жуйкова М. В. *Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов*: [монографія]. – Луцьк: РРВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2007.

Задля отримання більш цілісної паремійної картини в англійській мові необхідно залучити деякі авторитетні ідеографічні словники англійської мови і передусім вже згадувані Wilkinson P. R. *A thesaurus of traditional English metaphors*. London; New York: Routledge 1993 Pickering, D. *Dictionary of Superstitions*. London: A Cassel book, 1995. Це дало б змогу розширити уявлення про концептуалізацію в пареміях таких вербалізаторів, як *guest, road, way* з огляду на їхні культурно-міфологічні конотації і магічні стереотипи та обрядові уявлення.

При описі цих образних структур, пов'язаних з моделюванням концептосфер *гість-господар, гість-подарунок* не завадило б звернутися до реконструкції цих понять словнику індоєвропейських соціальних концептів Е.Бенвеніста. Цікаві паремійні контексти, пов'язані з морально-етичною категоризацією дійсності та філософією життєвих цінностей в українській ментальності можна розшукати у С.Плав'юка, видання української діаспори (Приповідки або українсько-народня філософія. Зібрав, підготував до друку та опублікував Володимир С. Плав'юк. Перевидання з оригіналу 1946 року. Едмонтон: Асоціація Українських Піонерів Альберти, Канада.1998.). На жаль, цей відомий словник не взято до уваги.

Трапляються і деякі протиріччя при викладці деяких узагальнень, так на (с.200) сказано “на відміну від української лінгвокультури в англійській подорожувальник завжди має мету, що ще раз підкреслює прагматизм представників англословного етносу”, водночас далі (с.213) стверджується “що в українців подорож має мету, яка практично завжди мотивована (пошук роботи, кращого життя, набуття знань, життєвого досвіду, торгівля, прагнення побачити світ чи отримати задоволення від процесу подорожування та ін.)” впливає, що відмінностей-таки немає?!

Вважаємо дещо зайвими і деякі тези дисертанта, оприявлені у загальних висновках, як от: “англійську мову, яку вважають старшою за українську і слов'янські мови загалом” (с.209) або іншу загальновідому історичну інформацію (про належність України до Речі Посполитої, чи до Австро-Угорської імперії) (там само).

Шарманова Наталя Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Криворозького державного педагогічного університету:

1. У дослідженні залучено методологічні засади жанрології, адже йдеться про систему комунікативних жанрів, презентованих пареміями. Однак не зазначено, що дослідник розуміє під комунікативним жанром і на які праці в цьому аспекті спирається.

Ураховуючи обґрунтовані автором у теоретичному розділі дисертації категорійні й дискурсивні ознаки паремій («Мовці використовують паремії в певній комунікативній ситуації як окремий текст (дискурс), якому притаманні

всі ознаки категорії дискурсу» на с. 50) та узагальнення їх жанротвірної функції у висновках («...зазвичай вербалізуються у вигляді системи мовленнєвих жанрів», с. 206–207), важко погодитися з дисертантом щодо кваліфікації як паремійних текстів / жанрів одиниць на зразок *Яловий міст* (с. 123); *Патна дорога* (с. 132); *М'яковбасало* (с. 134); *На коня впасти (скочить)* тощо (с. 124).

2. Окремі частини аналітичних розділів презентують значну кількість дібраних мовних фактів, проте опис не містить достатнього теоретичного обґрунтування, що не підкріплено і відповідним узагальненням (пп. 2.2.2, с. 125; пп. 2.2.3, с. 131; пп. 2.3.6, с. 151).

У тексті зустрічаємо лише вказівку на ту чи ту смислову домінанту досліджуваного мовного явища, супроводжувану низкою прикладів, без докладного їх опису, зокрема: «Побутувала практика записувати діалоги, на яких формувалися паремії, наприклад: *«Куди твій батько поїхав?» – «На ярмарок!» – «А коли вернеця?» – «Як поїде на обїзд, то сьогодні буде, а як поїде навпростець, и завтра не буде!»; Як поїхав кругом, так сьогодні буде, а як навпрошки, то хїба завтра; Як поїдеши в обїзд, то будеш и на обїд, а як навпростець, то увечері. Пішов батько напростець: не скоро вернеця* (УП-Н, с. 502). Вербалізується смисл – ‘важливість вибору правильного (доброго) маршруту (шляху)’» (с. 123–124).

3. Виклад у тексті дисертаційної праці подано доступною науковою мовою, проте в окремих місцях роботи представлено відхід від суворого стильового реєстру, власне у формулюванні назв структурних складників роботи або в основному її тексті: «Початки пареміології» (с. 19, 37), «Якими ж є джерела збірки *«Українські приказки, прислів'я і таке інше?»*» (с. 117); «Удячний гість скаже: *Хоч не нагодували, аби запрохали*» (с. 130).

Подекуди в тексті дисертації трапляються технічні недогляди й мовні огріхи (с. 47, 102, 103, 104, 119, 178, 186), зокрема і в перекладі наукових джерел, як-от: «У коментарях укладачів словника акцентовано й на на тому, що справжнім задоволенням є процес подорожі, насолода від побаченого та віра в досягнення поставленої цілі (Ridout, Witting)» на с. 194 і т. п.

4. У висвітленні багатоаспектності досліджуваного етнолінгвістичного концепту С. М. Колонюк подає кількісне представлення його в паремійних зразках, проте непослідовно використовує статистичні маркери і вдається до словесних на кшталт: «Більша частина вербалізованих у формі паремії табу..» (с. 141); «у словнику, укладеному М. Номисом, чимало паремій, що не зафіксовані в словнику, укладеному І. Франком» (с. 153). Можливо, варто було б подавати більш точну кількісно-статистичну фіксацію частотності вжитку тих або тих репрезентантів, аби надати більшій переконливості отриманих результатів дослідження методами точної верифікації мовних фактів.

5. Більш докладного пояснення потребує питання щодо комунікативної значущості інтерпретованих паремій для сучасного мовлення українців, адже в описі мовних фактів відстежується ретроспективна смислова домінанта. Чи

цей етнокультурний пласт є повністю архаїзованим для представників обох лінгвокультур?

Можливо, на перспективу автор звернеться і до аналізу англійських паремій, у яких виразне семантичне мотивування подорожі як небезпеки, ризику, оскільки у свідомості носіїв англійської лінгвокультури, як відомо, закладено поняття безпеки. Доцільно було б виявити ставлення до подорожі в цьому контексті представників обох етносів.

Для подальших мовознавчих студій дисертанта пропонуємо також укладання словника описаних у роботі мовних феноменів із дібраних джерел та доповнення сучасним ілюстративним матеріалом.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Колонюку Сергію Миколайовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Голова спеціалізованої вченої ради

Світлана Анатоліївна
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
О.Г. Важеніна
«*17*» *жовтня* 20*24* р.

Анатолій ЗАГНІТКО